

General Situation, Problems of Yozgat Orchards and Suggestions

Hakan KELES^{1*}, Servet ARAS¹⁺

¹Department of Horticulture, Yozgat Bozok University, Yozgat, Turkey

*Corresponding author: hakan.keles@bozok.edu.tr

+Speaker: servet.aras@bozok.edu.tr

Presentation/Paper Type: Oral / Full Text

Abstract – Field crops such as barley, wheat, sugar beet and green lentils constituted the largest share of agricultural activities in Yozgat province which majority of livelihood is agriculture. Converge and extend of horticultural crops and their cultivation is very important for earn higher income than the unit area and upraise the welfare level of rural life. Orchardring is one of the most important production branches of horticultural crops. Yozgat, which has the 5th largest agricultural area of our country which is the gene center of many species and varieties, has a disadvantageous situation due to some of the features it has, although its high potential for fruit growing. In the region where terrestrial climatic conditions prevail, problems are experienced in terms of cultivation due to some soil characteristics and insufficiency of qualified personnel in fruit growing and the existing potential is not fully utilized. In the province where fruit species such as apple, sweet cherry, pear, walnut and sour cherry are cultivated intensively, some innovative approaches should be applied to increase production and to eliminate existing problems.

In this review fruit growing in Yozgat district will be discussed and the information about current problems and managements for coping with the problems will be presented.

Keywords – Orchardring, Yozgat, Cultivation problems, innovative approaches

Yozgat Meyveciliğinin Genel Durumu, Sorunları ve Öneriler

Özet – Geçim kaynağı büyük oranda tarım olan Yozgat ilinde tarımsal faaliyetlerde en büyük payı arpa, buğday, şeker pancarı ve yeşil mercimek gibi tarla bitkileri ürünleri oluşturmaktadır. Birim alandan daha yüksek gelir elde edebilmek ve kırsal yaşamın refah seviyesinin yukarıya çekilmesi amacıyla bahçe bitkileri ürünlerine yönelimin ve bunların yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması oldukça önem arz etmektedir. Meyvecilik bahçe bitkileri ürünleri içerisinde bulunan önemli üretim kollarından birisidir. Birçok tür ve çeşidin gen merkezi konumunda bulunan ülkemizin 5. büyük tarım alanına sahip ili olan Yozgat meyvecilik potansiyeli yüksek olmasına rağmen sahip olduğu bazı özellikler sebebiyle bu konuda dezavantajlı bir durumda bulunmaktadır. Karasal iklim özelliklerinin baskın olduğu yörede bazı toprak özellikleri ve meyvecilik konusunda nitelikli eleman kıtlığı nedeniyle yetiştiricilik anlamında problemler yaşanmakta ve var olan potansiyel tam anlamıyla kullanılmamaktadır. Elma, kiraz, armut, ceviz ve vişne gibi türlerin yoğun olarak yetiştirildiği ilde üretimin artırılması ve var olan problemlerin giderilmesi için yenilikçi bazı yaklaşımların uygulanması gerekmektedir.

Bu derlemede Yozgat yöresi meyveciliği konusu tartışılarak var olan problemler ve bu problemlerin aşılması amacıyla yapılabilecek uygulamalar hakkında bilgiler verilecektir.

Keywords – Meyve yetiştiriciliği, Yozgat, Yetiştiricilik problemleri, yenilikçi yaklaşımlar

I. GİRİŞ

Türkiye mevcut coğrafik konumu ve sahip olduğu ekolojik koşullar dolayısıyla birçok bitki türünün gen kaynağı ve anavatanı konumundadır. Ülkenin sınırları içerisinde bulunan bölgeler arasında görülen farklı ekolojik özellikler ise bitkisel ürünlerin çeşitliliğini doğrudan etkilemektedir (1). Bu ürün çeşitliliğinin meyvecilik açısından da geçerli olduğu Türkiye'nin bölgelerinin geçmişte araştırmacılar tarafından coğrafik olarak isimlendirmelerinin yanı sıra yörelerde yetişen meyve türleri esas alınarak; Fındık-çay İklimi (Karadeniz Bölgesi), Turunçgiller İklimi (Akdeniz Bölgesi), İncir-Zeytin İklimi (Ege Bölgesi), Fıstık-Bağ İklimi (Güneydoğu Anadolu Bölgesi), Armut iklimi (İç Anadolu

Bölgesi) gibi isimlendirilmeler ile de net olarak anlaşılmaktadır (2).

Yarı-kurak karasal iklime sahip Yozgat ilinin geçim kaynağı tarımdır. Tarımsal faaliyetlerinin büyük kısmını tahıl üretiminin oluşturduğu ilde meyve yetiştiriciliği konusu varolan bazı problemler nedeniyle gereken ilgiyi görmemektedir. İlin yeryüzü şekilleri %98,8 oranında tarıma imkan vermekte ve bölgenin yüzölçümünün %43' ü tarımsal faaliyetler amacıyla kullanılmaktadır (3,4). Yörenin farklı kısımlarında rastlanılan fındık, limon, hurma gibi bitkilerin varlığı (5) ekolojik anlamda meyvecilik için geniş olanakların olduğunu ve yaklaşık olarak % 2,5 oranında meyveciliğe ayrılmış tarım alanlarının artırılma gerekliliğini kanıtlar

niteliktedir. Yörede meyve yetiştiriciliğinin artırılması birim alandan elde edilen gelirin daha üst seviyelere taşınmasına olanak sağlayacağı için kırsal ve bölgesel kalkınmada önemli rol oynayacaktır.

II. YOZGAT MEYVECİLİĞİ MEVCUT DURUMU VE PROBLEMLERİ

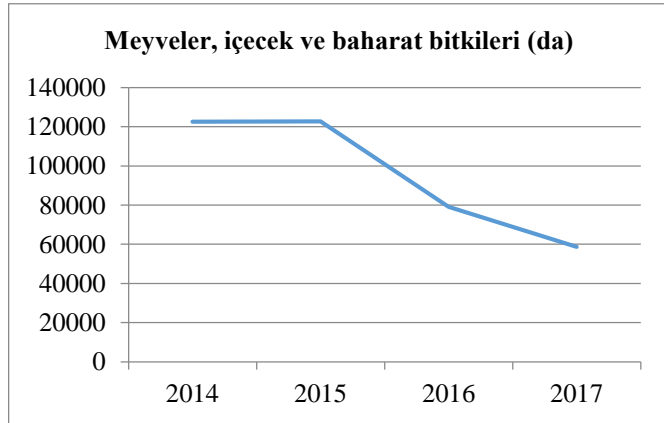
İç Anadolu Bölgesi' nin yarı kurak karasal iklimine sahip olan Yozgat ili Orta Kızılırmak Bölümünde Bozok Platosu üzerinde yer almaktadır. Kültür ve yabani formlarında birçok meyve türüne ev sahipliği yapan ilde daha ziyade elma, sofralık üzüm, kiraz, armut, ceviz ve vişne yetiştiriciliği yapılmaktadır. (Tablo 1).

Tablo 1. Yozgat ilinde yaygın olarak yetiştirilen meyve türleri ve üretim rakamları (ton)

	2016	2017
Elma	14.601	17.342
Sofralık Üzüm	10321	10142
Kiraz	1811	2290
Armut	1711	1754
Ceviz	950	985

2017 verilerine göre Yozgat ilinde yapılan 36.749 ton meyve üretiminin %88 lik kısmını Tablo 1' de yer alan meyve türleri karşılamaktadır.

5.980.588 da tarım alanı ile Türkiye' nin beşinci büyük ili olan Yozgat'ta bu alanların sadece 58.695 da'ı (% 0,98) meyveciliğe ayrılmıştır. 2014 yılında 122.612 da alanda yapılan meyve yetiştiriciliği 2017 yılında 58.695 da alana kadar gerilemiştir (Şekil 1) (6).

Şekil 1. 2014-2017 Yozgat meyve, içecek ve Baharat bitkileri üretim alanları durumu

Bunun asli sebebi meyve yetiştiriciliğini sınırlandıran bazı sorunlardır. Bunları ekolojik faktörler, yetiştiricilik aşamasındaki sorunlar ve hasat sonrası sorunlar olarak alt başlıklara ayrabiliriz:

A. Ekolojik Sorunlar:

En önemli sınırlayıcı faktör ilin sahip olduğu ekolojik özellikleridir. 1929-2017 yılları aylık ortalama sıcaklıkları incelendiğinde en yüksek sıcaklık ortalamasının 19,6 C (Temmuz) ve en düşük sıcaklık ortalamasının ise -0,8 C (Şubat) olduğu ilde sıcaklıklar tipik karasal iklim özelliklerini yansıtmaktadır. Yine bu yıllar arasında en düşük sıcaklık verileri incelendiğinde ilde meydana gelmiş ilkbahar geç donlarının mayıs ayına kadar sarkabildiği görülmektedir. Bu meydana gelen çiçeklerde yanma problemlerine ve sonuçta verim düşüklüklerine neden olmaktadır. Ortalama

yıllık yağış miktarının 560.9 mm olduğu Yozgat ili (Tablo 2.) yarı-kurak bir özellik göstermekte ve meyveciliğin sulanabilir arazilerde yapılması gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır (7).

Tablo 2. 1929-2017 Yozgat mevsim istatistikleri

Aylar	Ortalama Sıcaklık	Aylık Toplam Yağış Ortalaması (mm)	Ölçülen En Düşük Sıcaklık (C)
Ocak	-1.8	66.7	-23.7
Şubat	-0.8	60.0	-24.4
Mart	2.8	65.0	-20.6
Nisan	8.3	59.2	-12.6
Mayıs	13.1	67.2	-3.0
Haziran	16.7	43.3	-0.4
Temmuz	19.6	11.9	3.0
Ağustos	19.6	8.2	3.7
Eylül	15.6	16.7	-2.4
Ekim	10.3	34.7	-6.8
Kasım	4.7	53.7	-18.5
Aralık	0.5	74.3	-20.2
Yıllık Ort.	9.0	560.9	-24.4

B. Yetiştiricilik Aşamasındaki Sorunlar:

Meyve üretimi özel ilgi, sabır ve teknik bilgi isteyen, doğru yapıldığında yüksek gelir sağlayabilen önemli bir üretim koludur. İlde meyve üretiminin genelde geleneksel bilgilere sahip çiftçiler tarafından yapılıyor olması, teknik bilgi yetersizliği, bilgiye ulaşımında yaşanan problemler ve yanlış uygulamalar meyve yetiştiriciliğine adım atıldıktan sonra yaşanan en büyük problemlerdir. Bu problemler yetiştiricilik aşamasında yanlış anaç ve çeşit seçimini, budama, ilaçlama, gübreleme ve sulama gibi teknik işlemlerden de hatalı uygulamaları beraberinde getirmektedir.

C. Hasat Sonrası Meydana Gelen Sorunlar:

36.749 ton meyve üretiminin yapıldığı Yozgat ilinde bu üretimden elde edilen mahsulün ne kadarının yörede tüketildiği ne kadarının dış pazarlara yönlendirildiği konusunda net bir bilgi olmamakla birlikte üretim yapan çiftçilerin ürünlerini pazarlamaları konusunda sıkıntı çektikleri görüşmelerimiz sonucunda net bir şekilde anlaşılmaktadır. Yörede meyvecilikten elde edilen ürünlerin pazarlanması amacıyla kurulmuş olan herhangi bir kooperatif veya satış birliği de bulunmamaktadır. Mahsulün farklı şekillerde değerlendirilmesi amacıyla işleme tesislerinin ayrıca hasat sonrası meydana gelen ürün kayıplarını asgari seviyelere indiren, çiftçilere ürünlerini daha değerli olduğu dönemlerde pazarlama imkanı sunan iklim kontrollü depolama tesislerinin de olmaması önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

III. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İlkbahar geç donları birim alandan elde edilen ürün miktarının düşmesi ve çiftçilerin meyve yetiştiriciliğini terketmesi gibi problemlerin başlıca sebebidir. Bu problemin aşılması için çiftçilerin yapraklanma ve çiçeklenme tarihleri son don tarihlerinden sonra gerçekleşen çeşitlerin yetiştiriciliğine yönlendirilmesi gerekmektedir.

Tarım alanı büyüklüğü ile Türkiye'de ilk beş içerisinde bulunan Yozgat ilinde toprak yapısı ve mikro-klima özelliği ile meyvecilik açısından elverişli alanlar bulunmaktadır (8). Meyveciliğin bu alanlara yönlendirilmesi ve buraların tarla

bitkileri ürünlerinden ziyade katma değeri daha yüksek olan meyvecilik gibi sektörlerle değerlendirilmelidir.

Kireç oranı yüksek, organik madde bakımından fakir ve bitki besin elementleri açısından yetersiz toprak özellikleri yetiştiricilik açısından sorun teşkil eden bir diğer faktördür. Yörede toprak ve yaprak örneklerinden elde edilen veriler ışığında eksikliği görülen bitki besin elementleri toprağa kazandırılmalı, yapılacak uygulamalarda yaprak ve toprak tahlillerinin önemi çiftçilere anlatılmalıdır. Yetiştirilmek istenen tür için toprak koşulları dikkate alınarak uygun anaç seçiminin gerçekleştirilmesine de ayrıca dikkat edilmelidir.

Birim alandan elde edilen verimin ve gelirin daha üst seviyelere taşınabilmesi amacıyla pazarın ihtiyaç duyduğu tür ve çeşitlerin çiftçilere önerilmesi ve yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması, uygun bodur veya yarı bodur anaçlar üzerine aşılı fidanlar ile birim alana düşen fidan miktarının dolayısıyla ürün miktarının artırılması önem arz etmektedir.

Meyve yetiştiriciliği teknik bilgiyi de beraberinde gerektirmektedir. Bu nedenle ilin Tarım ve Orman Müdürlüğü ile Ziraat Fakültesi gibi tarımla direkt alakalı kurumlarının çiftçilere yönelik sulama, budama, ilaçlama, gübreleme ve meyve seyreltmesi gibi teknik konularda bilgi aktarımını sağlanması gerekmektedir.

Yıllık ortalama yağış miktarının 560.9 mm olduğu Yozgat ili yarı-kurak iklim özelliğine sahiptir. Bu nedenle tahıl ürünlerinin yaygın üretildiği nadaslı kuru tarım görece yaygındır (9). Meyve yetiştiriciliğinin optimum bir seviyede yapılabilmesi için sulama zorunluluk teşkil etmektedir. Bu nedenle kapalı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması ve suyun sulanabilme potansiyeli olan tarım alanlarına ulaştırılabilmesi meyvecilik sektörünün ilde yaygınlaşmasına büyük katkıda bulunacaktır.

Hasat sonrası kayıpları önlemek, ürünlerin satışının uygun zamanlarda yapılabilmesine olanak sağlamak, pazarda ürün yığılmaları ve dolayısıyla fiyatlardaki düşüşleri önlemek amacıyla soğuk hava depolarının kurulması faydalı olacaktır. Ayrıca satış aşamasında öncülük edecek kooperatiflerin ve ürünlerin farklı şekillerde değerlendirilmesine olanak sağlayacak meyve işleme tesislerinin kurulması da önem arz etmektedir.

Tarımla uğraşan kesimi bir üretim koluna yöneltmenin en güvenilir ve kolay yolu o sektör ile alakalı somut örnekler sunmaktır. Yozgat Kadışehri ilçesinde 2011 yılında hayata geçirilen “Deveci Havzası Entegrasyon Projesi” çiftçi, devlet ve özel sektör iş birliğinin en iyi örneklerinden birisidir. Ayrıca bu proje ile 803 tarla birleştirilerek 10.920 dekarlık alan elde edilmiş ve bu alanın 5.640 dekarlık kısmı Türkiye'nin en büyük meyvecilik entegrasyon projesi haline getirilmiştir. Bu sayede bölgede hem ekonomik kalkınmaya büyük katkıda bulunulmuş hem de yöre halkına istihdam sağlanmıştır (10). Bu şekilde ilin farklı yerlerinde yapılacak projeler hem meyveciliğe talebin artmasını sağlayacak hem de bu sektörle alakalı yan kollarında (meyve suyu fabrikaları, meyve işleme tesisleri, depo tesisleri) il sınırlarında gelişimini teşvik edecektir.

IV. SONUÇ

Her ne kadar ülkelerin sağlam bir ekonomik yapıya ulaşmasının yolu sanayileşmeden geçiyor olsa da tarım sektörü, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından ekonomik kalkınma sürecinde önemli bir role sahiptir. Bölgesel kalkınmanın temelini oluşturan kırsal kalkınmayı

sağlamanın en önemli yolu ise katma değeri ve birim alandan kazancı yüksek ürünlerin tarıma entegre edilmesidir.

Tarımsal açıdan potansiyeli yüksek ancak mevcut potansiyelini daha ziyade tarla bitkileri ürünleri ile değerlendiren Yozgat ilinde de tarımsal kalkınma meyve yetiştiriciliği gibi birim alandan daha yüksek gelir sağlayan sektörlerin yaygınlaştırılmasında geçmektedir. Günümüze kadar yukarıda sayılan bazı problemler dolayısıyla sınırlı bir seviyede kalan meyve yetiştiriciliği yine çalışmada sunulan bazı çözüm önerileri ışığında il genelinde yaygınlaştırılabilir, bu sayede kırsal kesimin ekonomik anlamda kalkınmasına dolayısıyla da ülke ekonomisine katkıda bulunulabilir.

Büyük tarım alanları, kurulu örnek bahçeler (Deveci Havzası Entegrasyon Projesi) ve pazar açısından büyük illere yakın konumu dolayısıyla bazı avantajlara sahip ilde meyve üretiminin artması aynı zamanda yan sektörlerin gelişimini ve istihdamı da artırarak kırsal kesimin büyük problemlerinden olan göçün tersine çevrilmesini de sağlayabilir.

References

- [1] S. Taşçı, “Kadışehri (Yozgat)’ nde Bitkisel tarımın Genel Durumu.” In Proc. 1. International Bozok Symposium, 2016, 1:(4) paper 225-241.
- [2] H. Yıldırım, and A. Onay, “Batman İli Meyveciliğine Genel Bir Bakış,” *Batman University Journal of Life Sciences*, vol. 1(2), pp 149-160, 2012.
- [3] (2018). Tarım vadisi website. [Online]. Available: <http://www.tarimvadisi.com/node/470>.
- [4] (2018). Yozgat Valiliği website. [Online]. Available: <http://www.yozgat.gov.tr/tarim-hayvancilik-verileri>.
- [5] S. Çelikkaya (2017) Yozgat’ ın Tarım Potansiyeli. [Online]. Available: <http://www.ilerigazetesi.com.tr/yozyat-in-tarim-potansiyeli-makale,14668.html>.
- [6] (2018). TÜİK website. [Online]. Available: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001.
- [7] (2018). Meteoroloji Genel Müdürlüğü website. [Online]. Available: <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=undefined&m=YOZGAT>.
- [8] Yozgat İli Tarımsal Yatırım Rehberi, Tarım ve Orman Bakanlığı, 2015, Ankara.
- [9] Yozgat Yatırım Rehberi, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, Mayıs 2017.
- [10] S. Taşçı and S. Özyalın, “Kadışehri (Yozgat) İlçesindeki Meyveciliğe Genel Bakış”, VII. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, 2015, vol 1, pp 820-827.